

Ettevõtlusega alustamisel langetatavad olulised valikud

Koostanud Juhan Teder

1. Ettevõtte tegevuse alustamisega seotud sammud.

Ettevõtlusega alustamisel tuleb astuda rida samme ja teha olulisi valikuid. Tallinna Ettevõtlusameti koostatud „Alustava ettevõtja teejuht“ pakub välja järgmised sammud

(https://issuu.com/tallinnlv/docs/alustava_ettevotja_teejuht_est_veeb):

1. Äriidee väljatöötamine.
2. Ettevõtlusvormi valik.
3. Ärinime valik ja kontroll.
4. Asutamisdokumentide koostamine ja äriregistrile esitamine (kas läbi Äriregistri ettevõtjaportaali (<https://ettevotjaportaali.rik.ee/>) või notariaalselt).
5. Tegevuslubade/litsentside hankimine. Erinouetega tegevusalal tegutsemise alustamisega seotud küsimustega saab tutvuda riigiportaalis Eesti.ee: <https://www.eesti.ee/et/erinouetega-tegevusalad/ettevotte-registreerimine-ja-tegutsemine-erinouetega-tegevusalal/ettevotluse-alustamine-erinouetega-tegevusalal/#>
6. Töötajate arvele võtmine.
7. Registreering majandustegevuse registris <https://mtr.mkm.ee/>.
8. Finantseerimisvõimaluste leidmine.

Osa neist (äriidee ja finantsseerimisküsimused) leiavad käsitlemist kursuse teistes osades. Kõiki juriidiliste küsimustega seotud üksikasju pole siinkohal otstarbekas käsitleda, värseima kehtiva info peaks leidma leidma riigiportaalist Eesti.ee (<https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/>). Sealt leiab juhendeid ja näpunäiteid ettevõtluse registreerimise kohta (eri tüüpi äriühingute asutamine, FIE registreerimine), töötajatega seotud küsimustes (värbamine, arvelevõtmine, ravikindlustus ja maksud, töötervishoid ja tööohutus jm), maksude, raamatupidamise, aruandluse, rahastamise (sh ettevõtlustoetused) ja palju muud kasulikku.

Mõned valikud võtame aga siinkohal põhjalikuma vaatluse alla.

2. Ettevõtluse juriidilise vormi valik

Põhiliste ettevõtlusvormide võrdlus

Ettevõtlusega alustamisel tuleb ühe valikuna otsustada millises juriidilises vormis äritegevusega tegelema hakatakse. Vastavalt Äriseadustikule on valida füüsilisest isikust ettevõtja ja äriühingute vahel, kusjuures viimasteks on täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts ja tulundusühistu. Erinevate ettevõtlusvormide mõisted on seadustes (Äriseadustik, Tulundusühituseadus) avatud järgnevalt:

- **Füüsilisest isikust ettevõtja** (FIE) on füüsiline isik, kes pakub oma nimiel tasu eest kaupu või teenuseid ning kaupade või teenuste müük on talle püsivaks tegevuseks.
- **Täisühing** (TÜ) on äriühing, milles kaks või enam osanikku tegutsevad ühise ärinime all ja vastutavad ühingu kohustuste eest solidaarselt kogu oma varaga. (Solidaarne vastutus tähendab, et võlausaldaja võib nõuda kohustuse täitmist ükskõik milliselt osanikult.)

- **Usaldusühing (UÜ)** on äriühing, milles kaks või enam isikut tegutsevad ühise ärinime all ja vähemalt üks neist isikutest (täisosanik) vastutab ühingu kohustuste eest kogu oma varaga ning vähemalt üks neist isikutest (usaldusosanik) vastutab ühingu kohustuste eest oma sissemakse ulatuses.
- **Osaühing (OÜ)** on äriühing, millel on osadeks jaotatud osakapital. Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest. Osaühing vastutab oma kohustuste täitmise eest kogu oma varaga. Osakapital peab olema vähemalt 2500 eurot. Osaühingu võib asutada üks või mitu isikut.
- **Aktsiaselts (AS)** on äriühing, millel on aktsiateks jaotatud aktsiakapital. Aktsionär ei vastuta isiklikult aktsiaseltsi kohustuste eest. Aktsiaselts vastutab oma kohustuste täitmise eest kogu oma varaga. Aktsiakapital peab olema vähemalt 25 000 eurot.
- **Tulundusühistu** on äriühing, mille eesmärgiks on toetada ja soodustada oma liikmete majanduslikke huve läbi ühise majandustegevuse, milles liikmed osalevad 1) tarbijate ja muude hüvede kasutajana; 2) hankijatena; 3) tööpanuse kaudu, 4) teenuste kasutamise kaudu, 5) mõnel muul sarnasel viisil. Ühistu asutajateks võivad olla nii füüsilised kui ka juriidilised isikud, keda kokku peab olema vähemalt kaks. Ühistu vastutab oma kohustuste eest oma varaga. Kui põhikirjaga ei ole ette nähtud ühistu liikmete isiklikku vastutust ühistu kohustuste eest, peab osakapital olema vähemalt 2500 eurot. Erinevalt osaühingutest ja aktsiaseltsidest, kus hääleõigus sõltub osaluse suurusest osa- või aktsiakapitalis, on igal tulundusühistu liikmel alati ainult üks hääl.

Piirdume siinkohal vaid eeltoodud lühimääratlustega ning vajaduse korral tuleb pöörduda seaduste täistekstide poole. Erinevate ettevõtluse juriidiliste vormide tegevuse reguleerituse põhjalikkus on väga erinev, mis väljendub näiteks neile Äriseadustikus pühendatud mahus. Mida pikem on käsitus, seda detailsemad on ettekirjutused äriühingu asutamisele, juhtimisorganitele ja juhtimise korraldamisele, aruandlusele jne. Ettevõtlusvormide lühivõrdlus on toodud tabelis 1

Ettevõtluse juriidilise vormi valikul tuleks arvestada mitte ainult esialgsete plaanidega, vaid ka ettevõtte tulevikuperspektiividega. Äriseadustik näeb siiski ette ka võimaluse äriühingute ümberkujundamiseks teist liiki äriühinguks, seega võib juriidilist vormi muutunud vajadustega kooskõlla viia, kuid paratamatult kaasneb sellega teatud lisatuli. Tulundusühistu ümberkujundamine teist liiki äriühinguks nagu ka nende ümberkujundamine tulundusühistuks ei ole lubatud.

Valikuvõimalusi on küll mitmeid, kuid enamusel juhtudel on ettevõtlusvormi valik suhteliselt lihtne. Erinevate ettevõtlusvormide populaarsus on väga erinev. Tabelist 2 on näha, et üle 97% juhtudest on Eestis ettevõtlusvormiks valitud osaühing või FIE. Seejuures on FIEde arv pigem languses ja kui asutajaid/omanikke on rohkem kui üks langeb see variant üldse ära. Populaarsuselt kolmandal kohal on aktsiaseltsi vorm, kuid kuna see vorm sobib ikkagi keskmisest oluliselt suurematele ettevõtetele, siis enamus alustajaid aktsiaseltsi valimist ei kaalu. Tulevikus on vajaduse korral võimalik ka ettevõtlusvormi muuta.

Tabel 1. Peamiste ettevõtlike juriidiliste vormide võrdlus

Ettevõtlus-vorm	Minimaalne kapitalinõue, €	Minimaalne asutajate arv	Varaline vastutus	Juhtimine
FIE	Puudub	Üks	Piiramatu	-
Täisühing	Puudub; sissemaksete suurus määratakse ühingulepinguga	Kaks	Piiramatu ja solidaarne	Kohustuslikud juhtimisorganid puuduvad
Usaldus-ühing	Puudub; sissemaksete suurus määratakse ühingulepinguga	Kaks (üks täis- ja üks usaldusosanik)	Täisosanikel piiramatu, usaldusosanikel sissemakse ulatuses	Kohustuslikud juhtimisorganid puuduvad
Osaühing	2500, alates 01.01.2011 saab OÜ-d asutada ilma osakapitali sissemakseta, osanikud vastutavad sissemaksmata kapitali ulatuses isiklikult.	Üks	Piiratud	Osanike koosolek, juhatus (nõukogu vaid siis, kui see on ette nähtud osaühingu põhikirjas)
Aktsiaselts	25 000	Üks	Piiratud	Aktsionäride üldkoosolek, nõukogu ja juhatus
Tulundus-ühistu	2500, kui põhikiri ei näe ette liikmete isiklikku vastutust.	Kaks	Osanik ei vastuta isiklikult ühistu kohustuste eest, kui pole kokku lepitud teisiti	Üldkoosolek (igal ühistu liikmel on üks hääl), juhatus, erandjuhtudel ka nõukogu ⁴

Tabel 2. Statistikaameti statistilisse profiili kuuluvad (st majanduslikult aktiivsed) ettevõtted

Aasta	Kokku	FIE	Täis-ühing	Usaldus-ühing	Osa-ühing	Aktsiaselts	Tulundus-ühistu	Euroopa äriühing	Välismaa äriühingu filiaal
2000	46853	7553	178	138	31021	7048	710	0	205
2003	56035	13918	154	143	35955	5200	492	0	173
2006	71012	14447	121	184	51145	4582	338	0	195
2009	81909	15347	135	944	60827	4122	315	3	216
2010	100216	31314	162	985	63398	3842	303	3	209
2013	112760	27502	970	709	80064	3021	274	6	214
2015	117398	26489	123	980	86554	2735	280	8	229
2017	127622	24070	116	482	99908	2484	313	8	241
2018	131650	23035	105	435	105146	2399	296	6	228 ⁵

Märkus: FIEde arvu kahekordistumine 2010. aastal on tingitud sellest, et varem ei pidanud kõik FIED olema registreeritud äriregistris.

VEEL MÕNED VÕIMALUSED

Ettevõtluskonto.

2018. a hakkas kehtima Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus, mille kohaselt võib füüsiline isik avada krediitdiasutuses ettevõtluskonto, kuhu kantakse vaid teenuse osutamisest ja kauba müügist saadud raha. Ettevõtluskontot kasutades on maksumäär 20% ettevõtluskontole laekunud summast. Kui aastane tulu ületab 25 000 eurot, maksustatakse seda ületav summa 40% maksumääraga. Kui ettevõtluskontole laekunud tasu ületab 40 000 eurot kalendriaastas, ettevõtluskontot kasutada ei saa. Maksustamisperiood on üks kuu ja maksu tasumise eest hoolitseb krediitdiasutus. Mingit täiendavat aruandlust ega raamatupidamist ettevõtluskonto kasutamise eest ei kaasne. Seega on tegemist lihtsaima võimalusega ettevõtlusega alustamiseks. Esimesena hakkas Ettevõtluskonto kasutamise võimalust pakkuma LHV Pank.

Ettevõtluskontot võib olla otstarbekas kasutada, kui ettevõtja osutab teistele eraisikutele teenuseid (nt lapsehoidja, koduabiline, toidukuller) või müüb tooteid, mille tarbeks ei ole vaja eelnevalt teha suuri kulusid (nt kunstnik) või mille puhul kannab kulud teenuse tellija (nt ostab vajalikud ehitusmaterjalid või kangad rõivaste valmistamiseks).

Mittetulundusühing ja sihtasutus

Mittetulundusühing (MTÜ) on isikute vabatahtlik ühendus, mille eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. Mittetulundusühingu tulu võib kasutada üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Mittetulundusühing ei või jaotada kasumit oma liikmete vahel.

Sihtasutus (SA) on eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks.

Mittetulundusühingute ja sihtasutuste tegevust reguleerivad vastavad seadused (põhinõudeid vt tableist 3). Kumbagi neist ei ole lubatud ümber kujundada teist liiki juriidiliseks isikuks. Kuigi need vormid pole üldreegline mõeldud ettevõtluseks võib mõnikord siiski kaaluda, kas konkreetse tegevusega (näiteks koolitusega või spordiga tegelevad organisatsioonid) tegelemiseks on otstarbekam rajada äriühing, MTÜ või SA.

Tabel 3. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste võrdlus

	Mittetulundusühing (MTÜ)	Sihtasutus (SA)
Liikmete arv	Minimaalselt 2	Liikmeid ei ole
Minimaalne sissemakse	Puudub	Puudub
Tulude kasutamine	Üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks, kasumi jaotamine liikmetele ei ole lubatud.	Üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks, väljamakseid tehakse põhikirjas määratletud soodustatud isikutele.
Juhtimine	Liikmete üldkoosolek ja juhatus. Põhikirjaga võib ette näha ka muid juhtorganeid.	Juhatus ja nõukogu. Põhikirjaga võib ette näha ka muid juhtorganeid

10

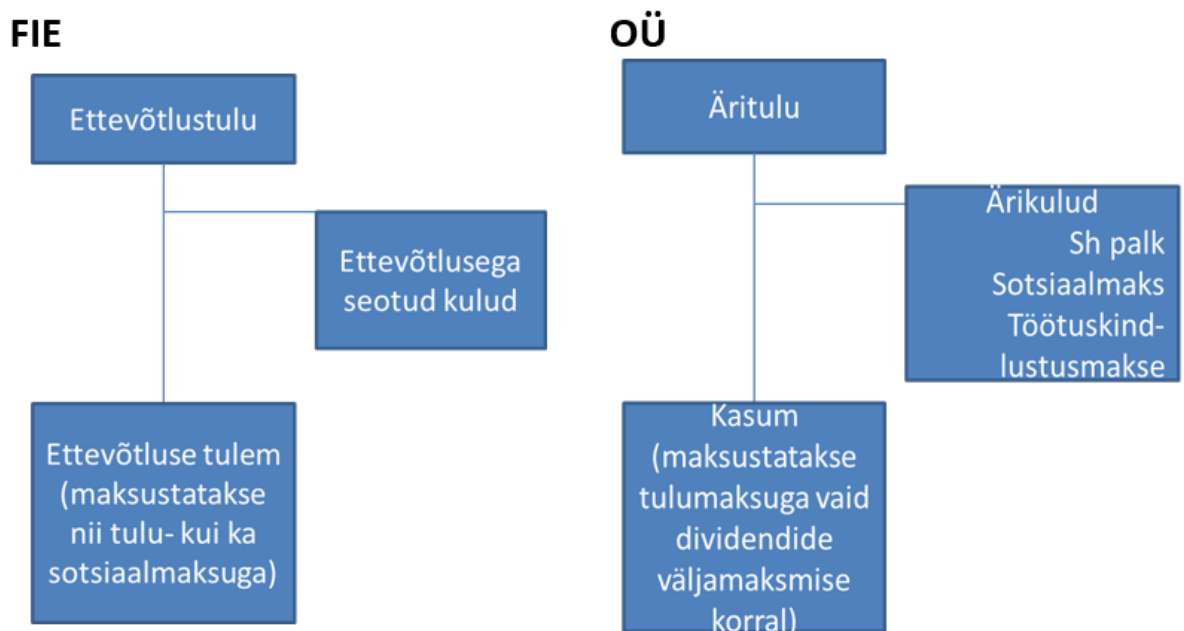
Osaühing või füüsilisest isikust ettevõtja?

Nagu eespool nägime otsustatakse ettevõtlusega alustamisel rõhuval enamusel juhtudest kas osaühingu või füüsilisest isikust ettevõtja juriidilise vormi kasuks. Allpool on loetletud rida tegureid, mis võivad olla olulised otsuse langetamisel ühe või teise vormi kasuks. Enamusel juhtudest ei langetata ühe või teise teguri mõjul lõplikku otsust, saame vaid rääkida sellest, millisel juhul on tõenäolisem konkreetse valiku tegemine.

- 1. Ettevõtte asutajate arv.** FIE puhul on omanikke üks (kuigi äritegevuses võivad kaasa lüüa ka pere liikmed), kui kaasomanikke on rohkem tuleb valida OÜ. Samas kohtab mõnikord väärarvamust, et osaühingul või ka aktsiaseltsil peab olema mitu omanikku – mõlemal juhul on omanike miinimumarvuks üks.
- 2. Kas kavatakse tegutseda üksi või olla tööandjaks teistele.** Tööandjad valivad suurema tõenäosusega OÜ vormi, kuigi keegi ei keela FIEl töötajaid tööle võtta. Praktikas on siiski suhteliselt väikesel protsendil FIEdest palgatöötajaid.
- 3. Maksustamisega seotud kaalutlused.** Vaatamata maksumäärade võrdsusele on maksudega seotud kaalutlused Eestis ettevõtlusvormi valikul ühed olulisemad, seda eelkõige kahe teguri tõttu:
 - a) FIE ettevõtlustulude ja –kulude vahe maksustatakse nii tulu-, kui ka sotsiaalmaksuga, st käsitletakse seda samaväärselt palgatuluga. Sisuliselt pole ette nähtud võimalust, et ettevõtja võiks näiteks tehtud investeeringutelt ka kasumit saada (mis kuuluks maksustamisele vaid tulumaksuga). Sotsiaalmaksu ülempiir on küll paigas

(viieteistkordne miinimumpalgalt arvestatud sotsiaalmaks aastases arvestuses), kuid enamuse FIEde jaoks jääb selline ülempiir lootusetult kättesaamatuks. Valides selle asemel osaühingu vormi saab ettevõtja valida, kui palju maksta endale sotsiaalmaksuga maksustatavat palka, kui palju võtta teenitud kasumist välja dividendi ja milline osa kasumist reinvesteerida maksuvabalt ettevõttesse tagasi (vt joonis 1)

b) Äriühingute reinvesteeritud kasum on tulumaksuvaba. FIEle on pakutud kompensatsiooniks võimalus nn FIE erikontole tulevasteks investeeringuteks ettevõtlusest saadud tulu koguda nii, et seda vahepeal ei maksustata. Soodustus pole siiski samaväärne äriühingute tulumaksuvabastusega, mis ei sea takistusi reinvesteeritud kasumi kasutamisele – seda võib paigutada äriühingu põhitegevusse, aga ka välja laenata, väärtpaberitesse investeerida vms.

Joonis 1. Füüsilisest isikust ettevõtja ja osaühingu maksustamise võrdlus (lihtsustatud).

- Valmisolek täielikuks vastutuseks kogu isikliku varaga.** Kui ettevõtja ei taha sellist riski võtta langeb FIE võimalus ära.
- Registreerimiskulud.** Äriregistris registreerimisega kaasnevad kulud (riigilõiv, mõnel juhul notaritasu jms) FIE oluliselt madalamad kui OÜ-l. Samas pole summad eriti suured ega tohiks enamasti kaalukeeleks saada.
- Raamatupidamise korraldus.** FIE võib pidada kassapõhist raamatupidamisarvsetust, mis on nii lihtne, et reeglina saab sellega igaüks ise hakkama. OÜ tekkepõhise raamatupidamisega enamus ettevõtjaid ise hakkama ei saa, seega tuleb vastava teenuse eest maksta või raamatupidaja palgata. Erinevalt FIEst peab OÜ esitama raamatupidamise aastaaruande Äriregistrile. Äriühingul peab olema eraldi pangaarve.
- Kas tegevus toimub kodusel pinnal või muretsetakse ettevõttele eraldi ruumid?** Tegutsemine kodusel pinnal võib tõugata FIE vormi eelistamise poole, sest ettevõtluses kasutatavate ruumidega seotud kulusid (nt üür, küte, remont, mööbel, elekter jne) võib näidata ettevõtluskuludena. Oma koduse pinna rentimisel OÜ-le kaasneb vajadus saadud tuludelt tulumaksu maksta, samuti võib omavalitsus nõuda ruumide ümbervormistamist mitteeluruumiks.

8. **Kas ettevõtlustegevus on ettevõtja põhitegevuseks või on tal palgatöö, mille kõrvalt ta tegutseb nõ osakoormusega ettevõtjana?** Selle teguri mõju ei ole ühene. Ühelt poolt võib väita, et suur osa FIEsid tegutseb ettevõtjana mingi muu põhitegevuse (palgatöö, õpingud vm) kõrvalt. Teiselt poolt võib OÜ kasutamine olla palgatöö kõrvalt suhteliselt soodsam ka juba väikese käibe ja kasumi korral, sest põhitöökoht tagab sotsiaalmaksu tasumise, ravikindlustuse, igakuise palga. Seega võib näiteks reinvesteerida kasumi ettevõttesse ning vähendada nii maksukoormust.
9. **Kas ettevõtlustegevust sovitakse majanduslikult käsitleda ühe tervikuna?** Põhimõtteliselt võib ühel ettevõtjal olla mitu OÜ-d, millest üks tegeleb näiteks turismitaluga, teine kalakasvatusega ja kolmas peab restorani. Kui kalakasvatus pankrotistub, siis see ei puuduta otseselt teisi äriühinguid. FIE võib ka kõigi kolme nimetatud tegevusalaga korraga tegeleda, kuid ühe valdkonna kahjumid tuleb sel juhul teiste arvelt katta. On võimalik, et ühe ärivaldkonna ebaõnnestumine viib põhja kogu tema äritegevuse.
10. **Ettevõtlustulu jooksev kasutamine.** FIEl võib eraelus ja ettevõtlustegevuses kasutatav raha ühes rahakotis koos olla – st et klientidelt laekunud raha võib kohe isiklikuks tarbeks kulutada, unustada ei tohi vaid, et kunagi tuleb ka makse maksta. OÜ korral peavad eraisiku ja äriühingu rahad olema eraldatud ning isiklikuks tarbimiseks võib raha kasutada siis, kui see on välja makstud palgana või dividendina.
11. **Huvi kasumi reinvesteeringu vastu.** Nagu eelmise loetelu 5. punktis nägime, ei ole FIE võimalus koguda raha tulevasteks investeeringuteks erikontole samaväärne OÜ-de tulumaksuvabastusega reinvesteeringut kasumilt.

Ettevõtlusvormi valikul kaalutletavad tegurid

Vaatlesime valikut FIE ja OÜ vormi vahel Eestis olemasolevatest tingimustest lähtuvalt, kuna rõhuv enamus ettevõtjaid alustab tegevust valides neist ühe. Pakume aga järgnevalt välja veel ühe loetelu teguritest, mis võivad mõjutada ettevõtluse juriidilise vormi valikut. See loetelu on suhteliselt universaalne, st sõltumata konkreetsest riigist ja kehtiva seadusandluse eripäradest võib alati läbi mõelda, kui olulised antud tegurid on.

1. **Vastutuse ulatus.** Mõnedel juhtudel (FIE, täisühingu osanikud ja usaldusühingu täisosanikud) vastutab ettevõtja ettevõtluse käigus tekkivate kohustuste eest kogu oma isikliku varaga, teistel juhtudel (OÜ, AS) riskib kaotada vaid ettevõttesse paigutatud vara. Täielik vastutus võib äärmuslikul juhul lõppeda ka eraisiku pankrotimenetlusega. Ettevõtja peab hindama, kas valitud tegevusalal ning kavandatud tegevusplaanide korral on oluline täielikku vastutust vältida või see oht ei ole eriti reaalne.
2. **Kapitali juurdehankimise võimalus ja vajadus.** Sõltuvalt ettevõtlusvormist võib lisakapitali muretsimine ettevõtte asutamisel või hilisemal tegevuse laiendamisel olla lihtsam või keerulisem. Kui lisakapitali kaasamiseks on vaja laiendada omanikeringi, siis FIE vorm ei sobi. Ka laenude saamine võib äriühingute puhul olla vahel lihtsam. Aktsiaseltsi lubab äriseadustik asutada kas aktsiate märkimiseta või aktsiate märkimisega. Esimesel juhul on asutajatel vajalik stardikapital olemas, pannakse rahad kokku ja asutatakse aktsiaselts. Teisel juhul fikseeritakse asutamislepingus aktsiate märkimise aeg ja koht ning seejärel saadetakse nimeliselt kindlaksmääratud isikutele või avalikkusele (aktsiate avalik märkimine) märkimisele kutsuv teade. Märkimise õnnestumise korral (st kui aktsiaid märgitakse kogu aktsiakapitali ulatuses) asutatakse aktsiaselts. Märkimise ebaõnnestumise korral (kui tähtjaks ei ole

kavandatud aktsiakapitali ulatuses aktsiaid märgitud) jääb aktsiaselts asutamata. Olukorra võivad päästa asutajad, kellel on õigus ise märkida märkimata aktsiad pärast märkimistähtaaja möödumist. Praktikas me sellist aktsiaseltside asutamist eriti ei kohta, kuid põhimõtteliselt on selline võimalus olemas.

3. **Nõuded algkapitali suurusele.** Kui nt aktsiaseltsi minimaalse aktsiakapitali nõude täitmiseks asutajal või asutajatel kapitali napib, siis tuleb valida nende vormide vahel.
4. **Ettevõtte rajamise ja ka tegevuse lõpetamise, ärist lahkumise kergus.** Juhul kui ettevõtte rajatakse pikaajaliste tulevikuplaanidega ei tohiks see, kas asutamisprotseduur on natuke keerulisem või kallim mõjutada ettevõtlusvormi valikut. Kuid kui tegemist on näitaks esimese ja ajutise katsetusega ettevõtluse valdkonnas, võib selliseid tegureid arvestada. Odavam ja lihtsam on FIE registreerimine, lihtsam on ka FIE tegevuse lõpetamine. Äriühingu juriidiliselt korraldane lõpetamine nõuab märksa rohkem aega ja vaeva.

Täis- ja usaldusühingust on osanikul võimalik lahkuda ja oma osa ettevõtte varast välja võtta. Äriseadustik sätestab, et osanik võib lahkuda täisühingust majandusaasta lõpul, teatades sellest vähemalt kuus kuud ette. Hiljemalt kuue kuu möödaudes makstakse talle hüvitisena välja see osa ühingu varast, mille ta oleks saanud, kui ühing oleks lõpetatud osaniku lahkumise päeval (ühingulepinguga võib kehtestada ka teistsuguseid tingimusi). Liikmelisuse lõppemisel tulundusühistus on liikmel õigus saada tagasi tasutud osamaks, mis tuleb välja maksta kolme aasta jooksul, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud lühemat tähtaega. Osaühingu või aktsiaseltsi korral selliseid tingimusi seatud ei ole. Põhimõtteliselt (ja paraku on see realiseerunud korduvalt ka praktikas) on olemas võimalus, et lahkuda ei saagi – keegi ei ole kohustatud osaniku või aktsionäri osalust välja ostma.

5. **Maksudega seotud kaalutlused.** Maksumäärad on Eestis kõigile ettevõtlusvormidele võrdsed. Teistes riikides võib esineda juhtumeid, kus näiteks eraisiku ja äriühingu tulumaksumäärad on erinevad ning FIE maksustatakse eraisiku määrasid arvestades. Kohtab ka äriühingu teenitud kasumi topeltmaksustamist esmalt äriühingu kasumina ja hiljem omanike poolt saadud dividendidena.
6. **Ettevõtlusvormist tulenevad kulutused.** Ettevõtlusvormist sõltuvad asutamis-/registreerimiskulud, raamatupidamiskulud (lihtsam on FIE kassapõhise raamatupidamise korraldamine, aktsiaseltsil peab aga kindlasti olema audiitor, mis toob kaasa lisakulud), juhtimisorganitega seotud kulutused (keerukaim on aktsiaseltsi juhtimisstruktuur, kohustuslikud on nii nõukogu kui ka juhatuse olemasolu), aruandlusega seotud kulud (raamatupidamise aastaaruande esitamine Äriregistrile on kohustuslik osaühingutele ja aktsiaseltsidele, mõnel juhul ka täis- ja usaldusühingutele) jms. Vastavalt Eesti väärtpaberite keskregistri seadusele peavad aktsiaseltside aktsiad olema väärtpaberite keskregistris registreeritud, osaühingu osade registreerimine on vabatahtlik.
7. **Avalikustamise kohustus.** Äriregistrile esitatavad osaühingute ja aktsiaseltside majandusaasta aastaaruanded on kättesaadavad kõigile asjast huvitatutele. FIED annavad aru vaid Maksu- ja Tolliametile ning see informatsioon ei ole avalikkusele kättesaadav. Täis- ja usaldusühing ei pea, erinevalt teistest äriühingutest, esitama oma majandusaasta aruannet registriosakonda avalikuks säilitamiseks (v.a, kui täisosanikuks on osaühing, aktsiaselts, ühistu või mittetulundusühing).
8. **Ettevõtte juhtimise reguleeritus.** Kõige põhjalikumad on seadusest tulenevad nõuded aktsiaseltside juhtimisstruktuurile ja erinevate juhtimisorganite rollile (aktsionäride üldkoosolek, nõukogu, juhatuse). Ka ainuaktsionäri aktsiaseltsi korral

on kohustuslik vähemalt kolmeliikmelise nõukogu moodustamine (kelle rolliks on mõnede väidete kohaselt väikeaktsionäride huvide kaitse ☺).

9. **Tegevuslitsentside vajadus.** Kui kavatsetakse alustada tegevust tegevusalal, millel tegutsemisega kaasnevad erinõuded, siis peaks veenduma, kas litsentsi saamise võimalus sõltub ettevõtlusvormist. FIEl ilmselt pankra avada ei lubata.
10. **Maine.** Kaaluda võib ka seda, kas erinevad ettevõtlusvormid omavad erinevat mainet, mis võib mõjutada äripartnerite, klientide, finantseerijate, omavalitsuste jt suhtumist rajatavasse ettevõttesse.

3. Ärinime valik

Ettevõtlusega alustamisel tuleb ettevõttele leida ka sobiv ärinimi. Ärinime valikule pööravad erinevad ettevõtjad erinevat tähelepanu. Küsimusele “Kuidas leidsite rajatava ettevõtte ärinime” annavad ettevõtjad väga erinevaid vastuseid, mis mahuvad tavaliselt järgmiste äärmuste vahele:

- “Ostsin riiulifirma ja teised sel päeval müügis olevad firmad olid veel totrama nimega.”
- “Korraldasime ärinime leidmiseks ajurünnaku, pakkusime välja kümneid erinevaid nimevariante, katsetasime väljasõelutud nimesid pereliikmete ja sõprade peal, saime taas kokku, võrdlesime tulemusi, läksime uuele ringile ja kokkuvõttes kulutasime sobiva nime leidmiseks nädalaid.”

Ärinime väljatöötamiseks võib kasutada professionaalide abi või teha seda omal jõul. Viimasel juhul:

- Genereeri ideid ajurünnakute, sõnaraamatute, ajakirjanduse jne abil.
- Kaasa sõpru ja sugulasi.
- Kaalu nimesid iga nurga alt.
- Kontrolli ca viie parima nime kasutamise võimalikkust.
- Kui võimalik testi nimesid klientide abil.

Ärinime on võimalik edaspidi ka vahetada, kuid parem on muidugi, kui seda tegema ei pea. Esialgu on võimalik erinevaid variante kaaluda ja muutusi teha. Kui ettevõtte asutamisdokumendid on vormistatud, logo, visiitkaardid, blanketid ja ukseksildid kujundatud, ettevõtte andmed erinevates teatmikes ära toodud, kliendid nimega juba tuttavad – siis on nimevahetus tülikam ja kulukam. Vaata tabelist 4 näiteid ettevõtetest, mis on erinevatel põhjustel oma nime vahetanud.

Tabel 4. Ettevõtete nimevahetused erinevatel põhjustel

Varasem nimi, riik	Uuem nimi	Nimevahetuse põhjus
Apple Computer, Inc., USA	Apple Inc.	Toodete mitmekesisistumine, viide vaid arvutitele jäi kitsaks.
Statoil, Norra	Equinor ASA	Üha keskkonnateadlikumas maailmas ei tahetud nimes viidata naftale.
Taxify	Bolt	Tegevusvaldkondade ja piirkondade laienemine

Näide 1

Taxify asutaja Markus Villigi põhjendus nimevahetusele:

“Kui me viis aastat tagasi Taxifyga alustasime, pakkusime me takso dispetšerteenust. Sellest ajast oleme transpordiplatvormina oluliselt kasvanud – näiteks saab meie platvormil lisaks autodele sõita Pariisis elektriliste tõukeratastega ning Aafrikas mootorrataste ja tuk-tukidega. Sellise kasvu juures jäi meie praegune bränd ja nimi meile lihtsalt väikeseks.” Ettevõtte soov oli, et uus nimi peegeldaks suuremat ambitsiooni – lahendada kõikjal maailmas transpordi ees seisvaid väljakutseid üha laiemal skaalal. “Inglise keeles tähendab Bolt välgunoolt. Meie jaoks tähendab see kiiret ja mugavat võimalust linnas ringi liikuda, olgu see siis auto, tõukeratta või ühistranspordiga. See rõhutab ka seda, et me usume, et transpordi tulevik on elektriline,” ütles Villig.

Äripäev, 7.03.2019

Sõltuvalt ettevõtte tegevusplaanidest on ärinime valik tõesti ka erineva tähtsusega. Ärinime valikul peaks arvestama kahte liiki kaalutlustega:

1. Mida ütleb seadus, milline nimi on üldse registreeritav?
2. Milline nimi võiks kaasa aidata ettevõtte ärilisele edukusele? Kaalu, kas nimi ...
 - on eristuv ja meelde jääv,
 - väljendab ettevõtte ja selle toodete eripära ja väärtust,
 - on turunduses hästi kasutatav.

Mida ütleb seadus?

Äriseadustik defineerib: “Ärinimi ehk firma on äriregistrisse kantud nimi, mille all ettevõtja tegutseb”. Eraldi ettekirjutused on toodud füüsilisest isikutest ettevõtjate ja äriühingute ärinimede kohta. Siinkohal toome need ära lühendatult.

Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi peab sisaldama ettevõtja ees- ja perekonnanime ega tohi sisaldada äriühingule viitavat täiendit või lühendit. Talupidamise korral võib selle asemel ärinimes sisalduda talu nimi. FIE ärinimi peab olema selgelt eristatav teistest äriregistrisse kantud nimedest. Äriregistrisse kantud FIE ärinimi võib lisaks ettevõtja ees- ja perekonnanimele sisaldada mingeid lisandeid – näiteks leiame Äriregistrist ärinimed “Rändtisler Vahur Kõrbe FIE” ja “FIE Anna Lipašina Tonja Tallid”. Äriseadustik lubab koguni, et FIEl võib olla mitu ärinime juhul, kui neid kasutatakse erinevate ettevõtete kohta. Ärinimes ei pea sisalduma lühend FIE või sõnad „füüsilisest isikust ettevõtja” (aga keelatud see ka ei ole).

Tuntud ja hea mainega ärinimi võib olla omaette väärtuseks. Sellest tulenevalt on lubatud, et ettevõtte müügil teisele füüsilisele isikule võib omandaja senise ärinime all edasi tegutseda võõrandaja kirjalikul nõusolekul. Samuti võib senise ärinime all edasi tegutseda juhul, kui füüsiline isik omandab ettevõtte pärimise teel. Ka ettevõtja enda nime muutumisel (nt abiellumise tõttu) võib ärinimi jääda endiseks.

Äriühingul võib olla ainult üks ärinimi, mille alguses või lõpus peab olema äriühingu liigile viitav täiend (nt. "täisühing", "TÜ"). Äriühingu ärinimi peab olema selgelt eristatav teistest Eestis äriregistrisse kantud nimedest. Selle kontrollimiseks, kas soovitava ärinimega sarnaseid nimesid on juba registreeritud saab kasutada Äriregistri teabesüsteemi. Vahel piisab ühetähelisest erinevusest, et tagada nime eristatavus, samas eksitavalt sarnase häälduse puhul ei pruugi ka mitmetäheline erinevus olla piisav.

Ärinime valiku peamised piirangud:

- Ärinimi ei või olla eksitav ettevõtja õigusliku vormi, tegevusala ega tegevuse ulatuse suhtes.
- Ärinimi ei või olla vastuolus heade kommetega. Lisasoovitusena võiks kontrollida ka seda, et ärinimel ei oleks ebasüdasat, halba või ka eksitavat tähendust tähtsamates võõrkeeltes või nende riikide/rahvaste keeltes, kellega edaspidi äri tahetakse ajada.
- Ärinimi peab olema kirjutatud eesti-ladina tähestikus.
- Kohanimede kasutamisel ärinimes peab ärinimes sisalduma kohanimest eristuv täiend. Valitsus võib kehtestada piirangud sõna "Eesti" kasutamisele ärinimedes.
- Piirangud puudutavad veel seadusega kaitstud kaubamärkides sisalduvate tähiste kasutamist, füüsiliste ja juriidiliste isikute nimede kasutamist ning keelatud on kasutada riigi või kohaliku omavalitsuse organite ja asutuste nimetusi.

Tuleb arvestada ka sellega, et seadustesse tehakse aeg-ajalt muudatusi, seega tuleks enne ärinime valikut hoolega läbi lugeda Äriseadustiku vastav osa kehtivas redaktsioonis.

Täiendavad kaalutlused ärinime valikul

Kaaludes ärinime üldist sobivust ja võimalikku mõju ettevõtte edukusele võiks mõelda järgmistele küsimustele.

Ärinimi, internetidomeen ja kaubamärk

Nende valimine võiks toimuda samaaegselt, nimed oleksid soovitavalt ühesugused ja lisaks ärinimele tuleks kohe registreerida ka domeen ja kaubamärk.

Äriregistri teabesüsteemist saab kontrollida taotletavaga sama või sarnaste ärinimede olemasolu aadressil (tuuakse välja lisaks ärinimedele ka sama või sarnase nimega kaubamärgid): <https://ariregister.rik.ee/nimeparing.py>

Patendiameti lehelt leiab kaubamärkide andmebaasid: www.epa.ee

Eesti Interneti SA lehel www.internet.ee toimub domeenide registreerimine, saab infot domeenivaidluste kohta ning võimalik on osaleda domeenioksjonitel.

•Täiendavaid näpunäiteid Justiitsministeeriumilt:

<http://www.just.ee/14578>

Tegevusala kajastamine ärinimes

See võib olla igati otstarbekas, aidates kaasa nime meeldejäävusele ja ühtlasi on kohe selge millega ettevõtte tegutseb. Trükitööstuse valdkonnas võib kohata ärinimesid, OÜ Reklaamtrükk, OÜ Trükkal, OÜ Teabetrükk, Printall AS jt. Veidi peidetumalt kajastub sama tegevusala ärinimeses Guttenberg AS või Ofset OÜ. OÜ Valge Kihv tegeleb hambaraviga, aktsiaselts Seitung ajalehtede-ajakirjade kirjastamisega ja Kuldsed käed OÜ puhastusteenustega. Tegevusala on kohe selge ka Aknapesu OÜ korral. Lõunaidu OÜ on aga tõeline idufirma – nimelt kasvatatakse erinevaid idusid. Nagu eespool juba hoiatatud, võib ettevõtte tegevusala muutumine tuua kaasa ka vajaduse muuta ärinime.

Ettevõtja(te) perekonnanime(de) kasutamine ärinimes

Mõnedel tegevusaladel on see laialt levinud, üheks näiteks võib tuua advokaadibürood (nt Advokaadibüroo Tark Grunte SutkieneAS). Ettevõtja nime kasutamine ärinimes võib tõsta ettevõtte usaldusväärsust ja seostab konkreetse inimese näiteks klientide silmis tugevamalt ettevõttega. Arvestada tuleb aga ka teatud ohtudega – teame ju, et suur osa alustavatest ettevõtetest ei ela üle esimesi tegevusaastaid. Omanimelise ettevõtte pankrotistumine või ka sundmüük võib jätta ettevõtjale tugevama ja kauem püsiva pleki, kui oleks jätnud mõnd suvalist tähekombinatsiooni ärinimena kasutanud äriühingu pankrot. Mõne ärinimes sisalduva omaniku lahkumine ettevõttest, eriti kui sellega kaasnevad mingid skandaalid, võib samuti tüli tekitada. Mõnigi ettevõtja eelistab lihtsalt oma nime veidi varju hoida, ta ei taha seda esile tuua igal dokumendil (näiteks kasvõi poes küsitaval arvel). Võimalust tegutseda ainuomaniku ja tegevjuhina isiklikust nimest erineva ärinime all on vahel nimetatud ühe osaühingu juriidilise vormi eelisenähtena füüsilisest isikust ettevõtjaga võrreldes.

Kas ärinimi peab midagi tähendama?

Sageli kohtame ärinimedena arusaamatuid tähekombinatsioone, mis esmapilgul midagi ei ütle. Varjatud tähendus võib seejuures ka olemas olla – nt kombinatsioon ettevõtja pereliikmete nimetähedest. Ainuõiget soovitusi siin anda ei saa. Mõni ettevõtluskonsultant on ironiseerinud selliste nimede nagu AS KTM üle, mis pidi äraseletatult tähendama “kurat teab mis”. Üldreeglina on otstarbekas selliseid mittemidagiütlevaid nimesid vältida. Samas võib leida ka tähekombinatsioone või otsese tähenduseta sõnu, mis on hästi meeldejäävad ja heakõlalised.

Ärinime pikkus ja keerukus

Liiga pikki nimesid tuleks vältida, need lühendatakse kasutamise käigus nagunii. Lühimad ärinimed on kahetähelised (nt A&K OÜ, 4 K OÜ). Vältida tuleks liiga keerukaid ärinimesid, kasvõi igapäevase kasutamismugavuse seisukohalt. (Ettevõtja kommentaar: “*Kauplustes ükski tädi ei oska seda õigesti kirjutada.*”)

Ärinimi versus ettevõtte avalikkusele tuntud nimi

Ettevõtte avalikkusele teadaolev nimi (nt hotelli, restorani, kaupluse nimi) ei pruugi kokku langeda ettevõtte omanikuks oleva äriühingu ärinimega. Tallinnas Liivalaia tänaval on aastaid

tegutsenud pesumaja Seebimull – ja pesumajale on raske sobivamat nime leida. Kui aga OÜ Seebimull läheks pangast laenu küsima, tekitaks see vähemalt esialgu kahtlusi. Antud juhul ongi pesumaja omanikuks hoopis teist nime kandev osühing.

Viide asukohale

AS Järvakandi Klaas või AS Värska Vesi on igati sobivad nimed ja asukoha kasutamist ärinimes võib kaaluda ka uute rajatavate ettevõtete puhul. Mõnel juhul võib ärinimes täpsustada ka asukohta linna piires (nt OÜ Kalamaja Perearstid).

Mis keeles peaks ärinimi olema?

Rahvusvahelise tegutsemise või turistidele orienteerituse korral võib võõrkeelne nimi olla igati põhjendatud. Siseturul tegutsemise korral jätab aga selline nimevalik vahel mulje kadaklusest. Võõrkeelsete nimede kasutamine võib tekitada segadust nende õige häälduse ja kirja pildi seisukohast.

Kahtluse alla seaks ka selliste liitsõnade kasutamise ärinimena, millest pool on eesti- ja pool võõrkeelne, kusjuures sama sõna pooli tuleks siis ka hääldada erinevate reeglite järgi. Nt Appleabi (mis pole küll ärinimi vaid töökodade keti nimi) annab

Milliseid tähti ärinimes või tema alguses kasutada?

Kui rajataval ettevõttel saab edaspidi olema arvukalt rahvusvahelisi kontakte, siis võib kaaluda täpitähtede vältimist ärinimes, kuna kõigis keeltes neid pole ja nime kirjutamine ja hääldamine võib äripartneritele tekitada täiendavat tüli.

Ettevõtetel, keda potentsiaalsed kliendid otsivad sageli ärikataloogide kaudu antud tegevusala ettevõtete tähestikulisest loendist on soovitatud kasutada ärinime alguses tähestiku algustähti, et olla selles loendis eespool.

Kokkuvõtteks kordame üle mõned hoiatused. Väldi:

- Pikki ja keerulisi nimesid ning nimesid, mida ei osata kirjutada või hääldada.
- Õigekirjareeglite rikkumist.
- Eesti- ja inglise keelsete sõnade kooskasutust.
- Väga spetsiifilisi nimesid, kui tulevikus on reaalne tegevuse laiendamine.
- Vaid enda eelistustest lähtumist, arvesta klientidega, kellele tahad meeldida.
- Negatiivseid assotsiatsioone teistes keeltes.

Näide 2. Kuidas mõned ettevõtted endale nime said

Apple

Legendi kohaselt läks Steve Jobs ettevõtte registreerimisel nimevalikuga kiireks, andes kolleegidele mõned tunnid aega lisas ta, et kui keegi midagi paremat välja ei paku saab ärinimeks tema lemmikpuuvili. Mingit head põhjendust selle nime sobivuse kohta arvutifirmale ei ole, ettevõtte edukust ei ole see aga takistanud.

Google

Ettevõtte nimeks pidi esialgselt saama Googol, mis on matemaatiline termine tähistamaks arvu **Gugol** (inglise keeles **googol**) 10^{100} ehk number 1, millele järgneb sada nulli. Siin võib näha vihjet hästi suurele informatsioonimahule, mida ettevõtte teeb kättesaadavaks.

Edasise kohta võib kohata eri versioone. Neist ühe kohaselt palus üks ettevõtte asutajatest - Larry Page – sõbral kontrollida vastava internetidomeeni saadavust. Sõber tegi seejuures trükivea kuid Page reageeris kiiresti – ekslik kirja pilt meeldiski talle rohkem ja nimi oli valitud. Õelama leviva versiooni kohaselt ei olnud õigekiri lihtsalt tehnoloogiageeniuste kõige tugevam külg.

Zara

Esimene Zara pood avati 1975. a Hispaanias Galiitsias. Amancio Ortega pani poele nimeks *Zorba* mõjutatuna filmist „Kreeklane Zorbas“ (Zorba the Greek). Nime vaidlustas kaks kvartalit eemal oleva baari omanik. Uus nimi valiti nii, et saaks ära kasutada hoone fassaadil kasutamiseks juba valmis tehtud tähti.

4. Asukoha valik

McDonaldisi hamburgerirestoranide keti rajaja Ray Kroc on väitnud, et ettevõtte edukuse määravad kolm tegurit: asukoht, asukoht ja veelkord asukoht. See on nüüd väikene liialdus – kiirsöögi restorani juures olulised ka näiteks toitumise kvaliteet ja tegevuse efektiivne korraldus. Kuid kindlasti on toitlustus üks sellised tegevusalasid, kus asukoha valik on väga olulise tähtsusega.

Kuigi mõnel tegevusalal on asukoha valik kriitilisema tähtsusega kui teisel, tuleb ettevõtte asukoha valikut kaaluda alati hoolikalt. Asukoha valik mõjutab nii ettevõtte kulusid (rent, täiendavad transpordikulud, erinevate ressursside kulud, mis võivad piirkonniti erineda jne) kui ka tulusid (nt nõudluse suurus piirkonnas). Asukoha valikul tehtud vead võivad saada ettevõttele saatuslikuks või nende parandamine on vähemalt kulukas ja tülikas.

Suuremate investeeringute korral võib uue ettevõtte asukoha piiritlemine olla järk-järguline. Oletame näiteks, et Saksamaa masinatehas soovib kulude vähendamiseks rajada tütar ettevõtte Ida-Euroopasse. Asukoha valikul võidakse läbida järgmised etapid:

1. Riigi või piirkonna valik. Kaaluda võib näiteks Tšehhi Vabariiki, Poolat, Eestit, Ungarit, Leedut, Kaliningradi või Peterburi piirkonda. Olulised tegurid on seejuures

geograafiline paiknemine, transpordikulud, majanduskeskond, maksuseadused, poliitiline stabiilsus, erinevate ressursside hinnad, oskustööjõu kättesaadavus jms.

2. Konkreetse linna/asula valik. Kui erinevate piirkondade võrdlemine andis näiteks tulemuse, et sobivaimaks asukohaks uuele ettevõttele on Lõuna-Eesti, siis tuleb täpsemalt tutvuda piirkonna linnadega ja valida neist sobivaim.
3. Konkreetse asukoha valik linna/asula piires.

Rõhuv enamus uutest ettevõtetest sünnib väikestena ja väikeettevõtja niimoodi ei mõtle. Peaaegu eranditult rajab alustav ettevõtja ettevõtte samasse kohta, kus ta ise elab või vähemalt mitte kaugemale kui igapäevane kodunt töölkäimine võimaldab. Seega taandub asukoha valik eelmisest loetelust kolmanda punkti juurde – valida tuleb, kas ettevõtte paikneb Raekoja platsi ääres, kesklinnas, kesklinna piiril, äärelinnas või veidi linnast väljas. Kohtab küll näiteid, kus väikelinnas alustanud ettevõtja koos tegevuse laienemisega hiljem ettevõtte peakorteri näiteks Tallinnasse üle viib ja ka oma pere elukohta muudab (või ka Eestis alustanud ettevõtte välismaale ümber paikneb), kuid reeglina sellest ei alustata.

Seega erinevalt suurettevõttest ei saa väikeettevõtte puhul alati kaaluda kõiki olulisi tegureid ja optimeerida oma asukohta. Ettevõtja soovib jääda kodukohta, jääda oma sõprade/sugulaste lähedale, harjumuspärasesse sotsiaalsesse atmosfääri. See on loomulik. Siiski tuleks asukohta kriitiliselt hinnata ja mõnel juhul tuleb lihtsalt tunnistada, et teatud liiki ettevõtte rajamine antud asulas ei ole perspektiivne. Samuti on asula piires tavaliselt valikuvõimalusi.

Koduettevõtte

Täpne statistika siinkohal puudub. Kuid julgeks väita et vähemalt pool kui mitte 2/3 alustatavatest ettevõtetest vähemalt esialgu endale äritegevuseks eraldi pindu ei rendi ega osta. Osa neist tegutseb nii vaid stardiperioodil, osa aga jääb koduettevõtteks aastakümneteks. Paljud hiljem kuulsaks saanud ettevõtted on saanud alguse ühest toast, garaazist või keldrist.

Koduettevõtete mitmekesisus on suur. Leida võib mahukaid raamatuid, mis tutvustavad sadu äriideid, millel võiks baseeruda kodus paiknev ettevõtte. Selliste ideede loeteludeni võib väikese vaevaga jõuda ka Internetis surfates. Ideed võivad olla sorteeritud tegevusvaldkondade ja stardikulude suuruse järgi. Eraldi pakutakse põhitegevuse kõrvale sobivaid lisateenimisvõimalusi aga ka ühinemist frantsiisikettidega.

Miks peaks siis ettevõtlust alustama koduselt pinnalt? Üks peamisi põhjusi on soov kokku hoida stardi- ja tegevuskulusid. Moodustavad ju ruumide rendi, ettevalmistamise ja sisustamisega seotud kulud sageli arvestatava osa ettevõtlusega alustamise kuludest. Tegemist võib olla ka riski vähendamise katsega – kui tegevus ebaõnnestub, siis on kodus paiknenud äritegevuse puhul kahjud väiksemad; kui start osutub edukaks, siis liigutakse edasi eraldi ruumidesse.

Koduettevõtte eelistena ning koduettevõtluse leviku laienemise põhjusena võib välja tuua järgmised tegurid:

1. Madalamad stardikulud ettevõtte rajamisel (ruumide ettevalmistamine, mööbel jms).
2. Madalamad kulud edaspidi (pole vaja maksta renti, sääst transpordikuludelt, kodus on odavam lõunat süüa).
3. Aja kokkuhoid.

4. Maksude vähendamine, osa koduseid kulusid saab klassifitseerida täielikult või osaliselt ärikuludeks (nt mõnede ruumide küte, remont, mööbel, internetiühendus jms).
5. Saab olla palju koduses keskkonnas, pere ja lemmikloomade lähedal.
6. Koduettevõtluse levikut soodustab kommunikatsioonitehnoloogia areng.

Nende üldiste tegurite kõrval võib välja tuua veel teisi, mille olemasolu sõltub konkreetse isiku ja tema perekonna eripärast aga ka valitud tegevusalast:

1. Tööjõukulud on madalamad, erinevaid kohustusi saab jagada pere liikmete vahel.
2. Vanemad saavad olla kodus, kui lapsed tulevad koolist, nendega suhelda, neil kõhu täis süüa ja siis töö juurde tagasi pöörduda. Tööle- ja tagasisõidu aeg peaks muudel võrdsetel tingimustele perele jääma.
3. Kui peres on hooldust vajavaid liikmeid (väikelapsed, haiged, eakad isikud) ollakse vajaduse korral alati käepärast.
4. Pensionäridel avaneb võimalus lisateenistuseks ning puuetega isikud võivad leida jõukohase rakenduse.
5. Saab tegutseda igasugustel kellaaegadel – nt vastata klientide kirjadele või tegeleda disainimisega kell 2 öösel, kui see elurütmiga sobib.
6. Osa majapidamisest (kelder, garaaž või vaba tuba), mis seni on seisnud kasutult ja nõudnud vaid kulusid, muutub tulutoovaks.
7. Paljud ettevõtted ei vaja esinduslikku kontorit, sest klientidel pole sinna asja.

Koduettevõtte võib küll tähendada mõnevõrra vabamat ajakasutust, kuid edukaks tegutsemiseks peaks ettevõtja end siiski distsiplineerima. Otstarbekas on omada kindlat päevaplaani, vältida tuleks tegevuse killustamist telerist uudiste jälgimise või sagedaste visiitidega külmkapi juurde. Ka ruumide lõikes võiks valitseda selge kord – kus tegeletakse tööasjadega (sh kuhu võivad tulla kliendid) ja kus ei. Eramaja puhul, kui omatakse mitut välisust, on mõeldav neist üks jätta vaid ettevõtte käsutusse.

Kindlasti peaks koduettevõttega alustades kontrollima, kas selline tegevus koduselt pinnalt on lubatud (erinevad omavalitsused võivad asja erinevalt tõlgendada) ning mõelda, kas võib tekkida konflikte naabritega. On ju meediakanalitessegi jõudnud näited sellest, kus ettevõtjad rajavad eramajja lasteaia ja rahu ja vaikusega arvestanud naabritele ei meeldi kasvanud lärm või täiendav liiklus.

Sõltuvalt konkreetsete koduettevõtete eripärast on erinevad ka nendega kaasnevad eelised ja puudused. Näiteks järgmised juhud on väga erinevad:

1. Väiketootmine – mitmesuguste käsitööesemete valmistamine, erinevate aiandussaaduste kasvatamine, toidu valmistamine koduköögis jms (tootmine kodus, müük laatadel, turgudel, kaupluste abil).
2. Ehitus- ja remonditööd (kodus on kontor ja laoruumid, töö kliendi juures).
3. Mujal osutatavad teenused: transpordi-, fotograafi-, korstnapühkija-, giidi-, klaverihäälestaja-, aknapesu-, puhastus- jm teenused.
4. Kohapeal osutatavad teenused: juuksur, loomaarst, lastehoid.
5. Mitmesugused arvuti abil tehtavad tööd: tõlkimine, teksti toimetamine, kujundustööd, raamatupidamisteenus (suhtlemine klientidega toimub elektrooniliselt, vahel külastab ettevõtja kliente, nemad teda mitte).
6. Erinevad internetipõhised ettevõtted, nt veebipoed.

7. Koolitus ja nõustamine (kas kodus, kliendi juures või ühekordselt renditud ruumides): erinevates õppeainetes, äriallaselt, ka personaal- või joogatreenerid, muusikainstrumentide õpe, sise- ja aiakujundus jne.

Võimalik on lisaks pereliikmetele ka pereväliste töötajate kasutamine nt väiksemates ehitusettevõtetes või transporditeenuse (kolimine, mööbli vedu jm) kus sõidukid, tööriistad, ehitusmaterjalid vm võivad paikneda omaniku kodus (hoovis, keldris, garaažis) aga teenust osutatakse klientidele mujal.

Eeltoodud loetelu võiks pikendada erinevate kombinatsioonide abil. Tasub mõelda sellele, kuidas ettevõtte funktsioneerima hakkab – sellest sõltuvad koduettevõttega kaasnevad negatiivsed momendid, eelkõige koduse elu häiritus. Viimane ongi sageli suurimaks koduettevõttega kaasnevaks miinuseks. Kui kliendid külastavad kodu, siis häirib see ikkagi perekonna privaatsust, nad ei saa end kodus päris vabaks lasta. Sama juhtub ka siis kui kodu külastavad ettevõtte töötajad, kusjuures ka nemad tunnevad end ebamugavalt - tulevad nad ju ikkagi teise inimese koju.

Praktikas kohtab nii selliseid koduettevõtteid, mis tegutsevad probleemitult aastaid, kui ka selliseid, mis esimesel võimalusel, kui jalad alla saadakse, koduselt pinnalt lahkuvad. Mõni ettevõtja ütleb pärast, et koduettevõtte rajamist ei soovita ta ka oma vaenlasele – kodune elu on häiritud, kliendid arvavad, et võivad sind tülitada ka hilisõhtul või öösel, ettevõtja peab tööle keskenduma ning teised seetõttu sosistama ja kikivarvul käima jms. Ettevõtjal on sageli pikad tööpäevad, kuid tavalisel juhul saab ta lõpuks ikkagi ukse selja taga kinni lüüa ja koju minna – koduettevõttest niimoodi lahkuda ei saa.

Vahevariandiks koduettevõtte ja täielikult eripidnadel tegutseva ettevõtte vahel oleks lahendus, kus meeskonna liikmed töötavad mitmel pool, nii oma kodudes, klientide juures vm, kuid on olemas minimaalne kontor kokkusaamiseks või vajalike dokumentide vm hoidmiseks.

Kui ettevõttel puudub vajadus püsiva kontori järele, kuid aeg-ajalt vajatakse lühiajaliselt nn esinduspinna, saab kasutada tunnibüroodest vajaliku varustusega bürooruumide lühiajalise rentimise võimalust tunnirendi alusel. Kasutada saab ka sekretäriteenuseid ja vajaduse korral toimivad sellised bürood ka posti ja telefonikõnede edasisuunajana.

Büroohotellid pakuvad võrreldes tunnibüroodega ka pikemaajalisi ruumide kasutusvõimalusi – olgu perioodiks siis mõned päevad, kuud või ka aasta. Kasutada saab sisustatud kontoreid ja vajaduse korral ka täiendavaid nõupidamisruume, puhkealasid, kööki jm.

Asukoha valiku kriteeriumid tööstus-, kaubandus- ja teenindusettevõtetel

Kui ettevõtjalt küsida: „millistest kriteeriumidest lähtuses leidsite ettevõtte asukoha ja millised on selle plussid ja miinused”, siis paraku ei ole haruldased ka sellised vastused: „Sain juhuslikult teada, et need ruumid on vabad ja rent soodne, tagantjärele vaadates asukohal nagu plusse ei ole, miinuseid on aga terve rida.” või „asukoht on kodule lähedal ja saab jala tööl käia.” Ettevõtte edu nimel võiks siiski asukoha valikule suuremat tähelepanu pöörata. Asukoha

valikut kaalutledes tuleks eelkõige oma kliente meeles pidada. Lõppkokkuvõttes on tähtsam, et eelkõige nemad, mitte ettevõtja ise, valiku heaks kiidaksid.

Enne kui konkreetset asukohta otsima hakata peaks ettevõtja läbi mõtlema järgmised nõuded asukoha suhtes:

1. Millistele nõuetele peaks asukoht kindlasti vastama?
2. Millised täiendavad asukohta iseloomustavad omadused oleksid soovitatavad, kuid mitte hädavajalikud?
3. Milliste omadustega kohad ei sobi mitte mingil juhul?
4. Kui palju on võimalik sobivate ruumide eest maksta?

Asukoha valiku juures ei tule arvestada vaid geograafilise paiknemisega, vaid oluline võib olla näiteks nähtavus (hoone suurema magistraali ääres vs varjuline koht kvartali sees), hoone korrus, naaberettevõtted jpm.

Järgnevalt on toodud mõned soovitusel tegurite kohta, millele võiks mõelda ettevõtte asukoha hindamisel. Paratamatult on tegemist vaid üldiste mõtete suunajatega, kuna ettevõtete eripärast tingituna on eri tegurite osatähtsus konkreetsel juhul väga erinev.

Tööstusettevõtte asukoha valikul arvestatavad tegurid:

1. Piirkondlikud ettekirjutused - kas selline tootmine on lubatud, millised on looduskaitsealased nõuded?
2. Lähedus tooraineallikatele, eriti juhtudel kui tooraine on kiiresti riknev (nt marjad) või tema transport on kulukas.
3. Turgude lähedus.
4. Tööjõu maksumus, kättesaadavus, kvalifikatsioon, tootlikkus ja töösse suhtumine.
5. Transporditingimused, eriti siis kui tooraine või valmistoodang on massiivne. Oluline võib olla näiteks lähedus sadamatele või raudteeühenduse olemasolu.
6. Energia, vee ja muude ressursside kättesaadavus ja maksumus.
7. Rendileantavate pindade olemasolu, olgu siis üksikutes hoonetes või tehno-/tööstuspargis.

Eriti tööstusettevõtete asukoha valikul tuleb arvestada kohalike omavalitsuste ja elanikkonna suhtumisega rajatavasse ettevõttesse. Sageli ollakse huvitatud uute ettevõtete ligimeelitamisest, kuna need loovad töökohti ja vähemalt kaudeslt toovad omavalitsusele ka täiendavat maksutulu. Vastuseisu võib aga esile kutsuda võimalik saastamine või avariide oht.

NÄIDE 3. Konflikt piirkonna elanike või vahetute naabritega võib saada saatuslikuks

2018. a sügisel otsustas valitsus lõpetada puidurafineerimistehase riigi eriplaneeringu ja keskkonnamõjude strateegilise hindamise. Otsus sündis elanikkonna surve ja emotsioonide baasil, mingite teaduslike hinnanguteni kavandatava tehase keskkonnamõjude kohta ei jõutud. Suur-emajõe piirkonda Est-For Investi poolt kavandatud Eesti kõigi aegade suurimaid tööstusinvesteeringuid jäi ettevõtte teatel ootama teadus- ja faktipõhist valitsemiskultuuri.

Samal 2018. a leidis tugevat vastuseisu OÜ Lõuna-Eesti Talumuna ja kinnistute omaniku Jäneselaane OÜ soov rajada Väimelasse Eesti suurim kanala, kuna kohalikud elanikud pelgasid elukeskkonna halvenemist. Järgnesid kohtulikud vaidlused.

Jaekaubandusettevõtte korral tuleb mõelda nii ettevõtte tegevusperspektiividele konkreetsetes asulas üldiselt, kui ka sobivaimale asukohale selle piires. Võivad ju kauplused paikneda nii üksikutes eraldiseisvates kauplusehoonetes, kesklinna äritänavatel, kaubanduskeskustes, sadamates ja lennujaamades ning väga mitmesuguse kasutusotstarbega hoonetes, kus muuhulgas on ka kaubanduspinda. Jaekaubanduse korral tuleks asukoha valikul kaaluda järgnevaid tegureid:

1. Piirkonna (linna) üldine majandusareng - eelistatum on stabiilne ja diversifitseeritud majandustegevus, majanduskasv ja sissetulekute tõus, väike sesoonsus. Piirkonna suur sõltuvus mõnest üksikust majandusharust võib olla ohtlik – tagasilöök kõnealuses harus tabab koheselt ka jaekaubandust.
2. Elanikkond – soovitatav on elanikkonna kasv, arvestada tuleb ka elanikkonna vanuselist ja varanduslikku jaotust ning elustiili. Kas ettevõtte sihtgruppi kuulub piisavalt suur hulk elanikke?
3. Mitmesugused muud tegurid, nagu transporditingimused, hulgikaubanduse areng, vaba tööjõu olemasolu (kui seda vajatakse), kohaliku omavalitsuse suhtumine.
4. Konkurents – konkurente ei tule tingimata karta, kuid kindlasti tuleb neid tunda. Uue ettevõttega turule siseneda saab siis, kui:
 - turg on laienev (ruumi on nii seni tegutsenud ettevõtetele kui ka turule sisenejatele);
 - osa konkurente on nõrgad (uus siseneja on veendunud, et tal on konkurentsieelis ja mõni teine kauplus on sunnitud ukseid sulgema).

Jaekaubandusettevõtete täpsema asupaiga valiku juures on oluline arvestada järgmiste teguritega:

- Piisavate parkimisvõimaluste olemasolu, parkimise tasulisus, juurdepääs kauplusele ühiskondliku transpordiga;
- Liiklustihedus nii sõidukite kui ka jalakäijate osas. Neid tuleks hinnata nii erinevatel nädalapäevadel kui ka kellaaegadel. Oluline on ka jalakäijate koosseis – näiteks nende vanuseline ja sooline koosseis, sissetulekud, turistide osakaal jms. Üldiselt on soovitatav muidugi suurem möödujate arv, kuid kui äri nõuab konfidentsiaalsust, võib olla ka vastupidi.
- Ümbritsevad ettevõtted ja organisatsioonid – ühelt poolt võivad nende töötajad olla potentsiaalsed kliendid, teiselt poolt „meelitavad” nad lähiümbrusse hulga inimesi – kui need langevad kokku ettevõtte sihtrühmaga, siis võib-olla saab omapoolsete reklaamikulude pealt kokku hoida. Asukoht peaks samas sobima ettevõtte soovitava imagoga – odavpood luksuskaupluste piirkonda ilmselt ei sobi.

Polikliiniku kõrval (või veel parem selle fuajees) olev apteek võib olla enam-vähem kindel, et arsti juurest väljuv patsient kasutab kohe võimalust vajalik arstim ära osta.

- Tänavapool – edu võib suuresti sõltuda ka sellest, kas paiknetakse ühel või teisel pool tänavat. Tähtsis on see näiteks supermarketite puhul, kusjuures eelistatum on selline asukoht tarbijate põhihulka arvestades, mis jääb nende koduteest paremat kätt – tipptunni liikluses on see oluliselt mugavam. Vahel võib oluline olla aga näiteks ka see, kas paiknetakse tänavavarjulisel või päikesepoolsel küljel – palaval suvepäeval eelistavad linnas jalutavad turistid hoida varju ja vastavalt nähakse paremini selle tänavapoolse kaupluste vitriine või söögikohtade pakkumisi.
- Konkurentide lähedus. On tooteid, mida ostes eelistab ostja külastada mitmeid kauplusi ja kulutada sobivaima toote väljaotsimisele rohkesti aega. Sellisel juhul võib konkurentide lähedus olla pigem kasuks – näiteks sobivad rõiva- ja jalatsikauplused,

antiigipoed, veidi teisest valdkonnast ka restoranid. Soodne võib olla üksteist täiendavate pakkumistega kaupluste lähedus (nt erinevaid ehituskaupu müüvad poed).

- Kaubanduskeskuste korral võivad sama keskuse raames erinevad asukohad mõjutada läbimüüki oluliselt. Olulised on muidugi korrus ja jäämine suurema hulga külastajate liikumisteedele. Arvestada tuleb aga ka erinevate valdkondade poodide paiknemisega. Kui suurema keskuse ühes otsas on mitmeid lasterõivaid, -jalatseid, mänguasju jm lastekaupu müüvaid poode aga mõni analoogiline pood paikneb keskuse teises otsas, siis ei pruugi lastekaupadest huvitatud kliendid seda märgatagi või ei viitsi lihtsalt nii kaugele vaatama minna.

Teenindusettevõtete asukoha suhtes on sageli olulised samad kriteeriumid, mis jaekaubandusettevõtete puhul. Sageli on soovitatav paikneda kaubanduskeskuses või selle lähedal – seal näeme toitlustusettevõtteid, juuksureid ja ilusalonge, kellaparandusi, võtmete valmistamist, keemilise puhastuse vastuvõtupunkte jms. Tuleb lähtuda oma tarbijate koosseisust ja käitumisest ja teenindusprotsessi iseärasustest – näiteks on oluline see, kas klient tuleb teenuse pakkuja juurde või kutsub teenindaja enda juurde.

Vahel väidetakse, et kaubandus- või teenindusettevõtte odavam asukohaga kaasneb vajadus teha suuremaid reklaamikulutusi. Seega tuleks otsustamise langetamisel vaadelda neid kulutusi koos. Mõnel juhul võib see ju olla õige kuid mitte alati. Kui tipprestoran paikneb vaikselt äärelinna tänaval on põhimõtteliselt võimalik saada tuntuks ja edukaks. Kiirsöögiestorani korral ei aita sellises asukohas mingi reklaam. Sagedasemad on siiski juhtumid, kui on otstarbekam kulutada rohkem asukohale ja vähem reklaamile, mitte vastupidi.

Hulgimüüjad paiknevad tarbijate põhihulgale lähemal, olulised on soodsad transporditingimused, reeglina paiknetakse äärelinnas ja teiste hulgimüüjate lähedus on sageli pigem kasulik.

Järgnevalt peatume mõnedel täiendavatel küsimustel, millele asukoha valikul on sageli otstarbekas mõelda:

- **Kas vajalik pind osta või rentida?** Alustavad ettevõtted alustavad tavaliselt rendipinnalt – see vähendab oluliselt vajalikku stardikapitali ning ka riske. Sageli kulgeb ettevõtte areng teisiti, kui esialgu kavandatakse, vastavalt sellele on raske prognoosida ka vajadust näiteks kasutatava pinna suurusele tulevikus. Rentimise korral on ka tegevuse lõpetamine ja turult väljumine lihtsam. Rentimise puhul saab keskenduda põhitegevusele ning jätta kinnisvara haldusega seotud tööd teistele.

Edaspidi, kui ettevõtte tegevus on välja kujunenud ja stabiliseerunud teatakse oma vajadusi täpsemalt ning võidakse otsustada tegutsemiseks vajalik pind osta või ka ehitada. Kõrvuti nimetatud kaalutlusega on oluline ka konkreetne olukord kinnisvaraturul: millised on kinnisvara hind ja renditase ning milliste tingimustega saaks pangast laenu – see võimaldab arvutada, kui ruttu pinna omandamine end majanduslikult ära tasub.

Üldreeglina võiks väita, et lao- või tootmispinna ostu või ehitamist tasub kaaluda, kui ettevõtte on stabiilselt ning edukalt tegutsenud üle viie aasta ning tulevikuplaanid järgmiseks kümneks aastaks on suhteliselt selged.

- **Arvestada tuleb maa ja ruumide kasutusotstarbega.** Ettevõttele hoonete rajamiseks maad ostes on oluline kontrollida maa sihtotstarvet (nt elamumaa, sotsiaalmaa, ärimaa, tootmismaa, maatulundusmaa jne), viimase muutmine võib olla küll võimalik (selles ei saa olla kindel), kuid tegemist on tülika ja aeganõudva protsessiga. Samuti tuleb ka juba olemasolevates hoonetes arvestada ruumide kindlaksmääratud kasutusotstarbega.
- **Transpordi ja parkimisvõimalusi** on eespool juba mainitud. Oluline aga on, et asja ei vaadataks vaid klientide mugavuse seisukohast, vaid mõeldaks ka töötajatele ja hankijatele – näiteks varustusautode peatumisvõimalustele ja kauba laadimise tingimustele.
- **Töötajate huvid ja vajadused.** Eriti olukorras kus tööjõudu napib ja ettevõtteid võistlevad paremate töötajate pärast võib soodne asukoht aidata kaasa ka personaliprobleemide lahendamisele. Transpordi- ja parkimisvõimaluste kõrval võivad olla olulised lasteaedade lähedus, toitlustusvõimalused, mitmesuguste kaupluste ja teenindusettevõtete olemasolu piirkonnas.
- **Kas asukoht võimaldab ettevõtte laiendamist ja kas ta sobib ka 5, 10 või 15 aasta pärast?** Ühelt poolt pole arukas rentida rohkem pinda, kui äritegevuseks esialgu vaja, teiselt poolt on hea, kui edu korral on laienemisvõimalused olemas ning ei pea mujale kolima. Samuti peaks kaaluma võimalikke ohte, mis võivad esialgu soodsa asukoha edaspidi halvemaks muuta. Mõnelegi kauplusele või toitlustusettevõttele on halvati mõjunud seniste parkimisvõimaluste kadumine ja ühistranspordi korralduse muutus (nt peatuste ümberpaigutamine). Mõju võivad avaldada ka muutuvad regulatsioonid – nt alkoholimüügi piiramine laste- ja õppeasutuste lähedal.
- **Õppeasutuste lähedus.** Kas lähedusest on õppeasutusi, kes valmistavad ette vajalikke oskustöölisi ja spetsialiste või võivad olla koostööpartneriteks?
- **Asukoht kui signaal ettevõtte kohta.** Asukoht annab vahel klientidele ja koostööpartneritele ka signaali ettevõtte edukuse ja tõsiseltvõetavuse kohta.
- **Tehno- ja tööstuspargid võimaliku asukohana.** Eestis on rajatud arvukalt tehno- ja tööstuspargid (tööstusparke, tööstuskülasid jne – nimed varieeruvad), mis on eelkõige mõeldud tööstusettevõtetele, kuid kus võime kohata ka hulgikaubandus- ja teenindusettevõtteid. Tehnoparkide eelistena tuuakse välja see, et tootmine ja ladustamine on seal odavam, tegevuse alustamine nõuab väiksemaid investeeringuid ja pole nii riskantne (lihtsam on rendileping lõpetada või hooned maha müüa), kui vajalike hoonete rajamine tühjale kohale. Kaasneb ka ajaline võit. Suhteliselt madalamad on kommunikatsioonide kulud ning ei teki probleeme soovitud tegevuse lubatavusega antud alal (arvestada tuleb küll keskkonnakaitsega seotud piirangutega). Küll aga võib selliseid probleeme tekkida eraldi maatuiki omandamisel kui on vaja maa kasutamise sihtotstarvet muuta.

Tehnopargid koondavad sageli sarnaste valdkondadega tegelevaid ettevõtteid, mis võimaldab sünergia ära kasutamist. Reeglina on hea nende logistiline paiknemine, mis soodustab kiiret ja odavat kaubavahetust klientide ja koostööpartneritega. Sageli on lähedal olulised liiklussõlmed, vahel ka raudtee või sadam. Eeliseks võib olla seegi, et tehno- ja tööstuspargis paiknemine on prestiižne.